

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyi

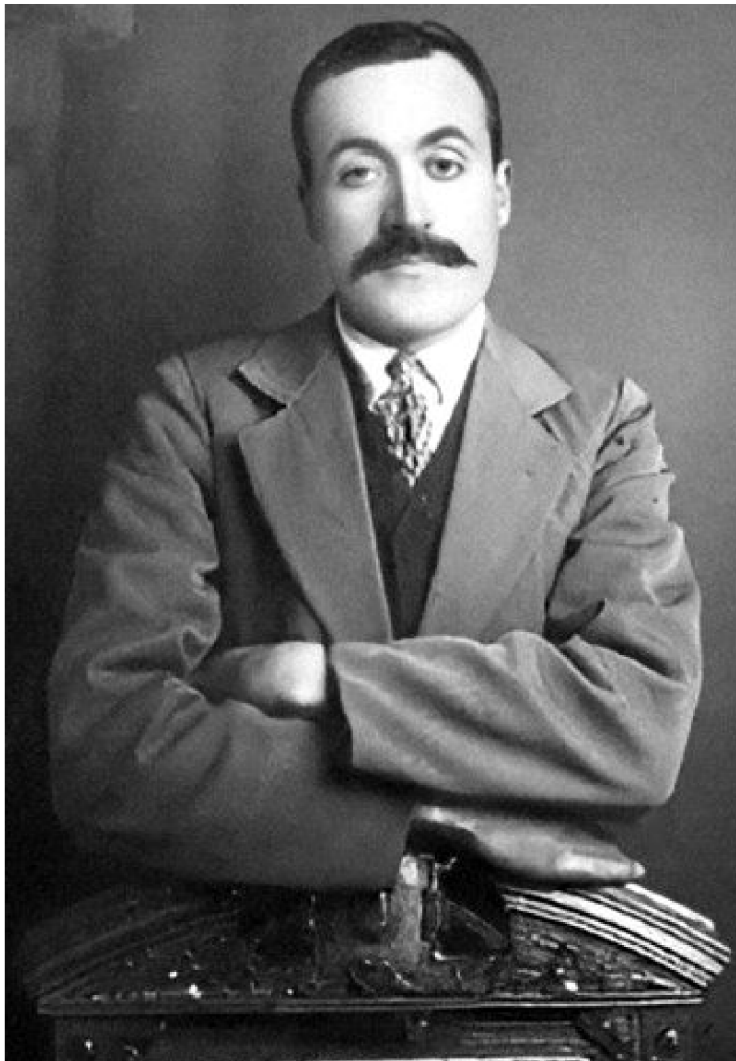
Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

Aynur Turan

Dünyada böyük ədəbiyyatların geniş şöhrət qazanmış nəhəng yaradıcıları vardır. Azərbaycan ədəbiyyatının ən görkəmli nümayəndələrindən biri olmaq etibarını Ordubadinin xidmətləri çoxdur. O dərin mündəricəli romanları ilə Azərbaycan tarixini gözümüzün önündə canlandırmışdır. O, inqilabçı ədibdir. Görkəmli yazıçı və ictimai xadim əsri çiyinlərində daşıyan sənətkar-Ordubadi də çoxəsrlik tarixi və davamlı ənənələri olan Azərbaycan ədəbiyyatının nəhəng ədəbi simalarından hesab edilir. Öz qüdrətli qələmini ədəbiyyatın bütün növlərində sınaqdan keçirən xalqımızın sevimli sənətkarı M.S. Ordubadi (1872-1950) gözəl nasir, istedadlı dramaturq, mahir jurnalist, publisist, şair və tərcüməçi olmaqla bərabər, həm də ədəbiyyatımızda tarixi roman janrının banisi kimi tanınır. Ədib öz qələmi ilə yarım əsrdən artıq xalqın tarəqqisi və səadətini xidmət göstərmişdir. Görkəmli sənətkarımız Məmməd Səid Ordubadi çox oxunan və çox sevilən yazıçılarımızdandır.

Azərbaycan ədəbiyyatında məşhur tarixi roman janrının əsasını, bünövrəsini qoyan Ordubadi ədəbiyyat və mədəniyyətimizin tarixində silinməz iz qoyub getmişdir. Qüdrətli nasir-romancı, şair-felyetonçu, jurnalist və publisist M.S.Ordubadinin yaradıcılığında dramaturgiya da müəyyən yer tutur. Ədəbiyyatımızın, mətbuatımızın və mədəniyyətimizin inkişafında böyük xidmətləri olan yazıçı haqlı olaraq yeni ədəbiyyatın ilk klassiklərindən və yaradıcılarından hesab olunur. Xeyrixahlıq, insanpərvərlik, nəci əməllərə sadiq olmaq hissi yazıçının hələ ilk yaradıcılıq dövrlərindən özünü göstərə bilmiş və bu, sonrakı yaradıcılığı üçün təməl daşı olmuşdur. Ordubadi böyük ilhamla yazıb-yaratdığı yüzlərlə felyetonları, kəskin satirik şeirləri ilə köhnə cəmiyyətin amansız qayda-qanunlarına qarşı çıxış edirdi. Məmməd Səid Ordubadi dövrün inqilabi ideyaları ruhunda köklənmiş ömür və yaradıcılıq yolu keçmiş sənətkar kimi tanınmışdır. Onun "Ədəbiyyat" adlı ilk mətbu şeiri də "Şərqi-Rus" qəzetinin 13 iyun 1903-cü il tarixli 31-ci sayında "Kərbəlayi Məhəmməd Hacıağazadə, təxəllüsü "Səid Ordubadi" imzası ilə çap olunmuş və bu imza ilə də dövrü mətbuatda məşhurlaşmışdır. 1906-cı ildə "Molla Nəsrəddin" jurnalının nəşrə başlaması Ordubadi yaradıcılığında

Əsri çiyinlərində daşıyan sənətkar - Ordubadi

yeni səhifələr açır. O, jurnalın əsas müəlliflərindən biri olur, felyetonları ilə geniş şöhrət qazanır. Məmməd Səid Ordubadi həçinin "Tərəqqi", "İrşad", "Səda", "Sədayi həqq", "İttihad", "Tazə həyat" qəzetlərində, "Tuti", "Babayı Əmir" jurnallarında çıxışlar edir. 1906-cı ildə "Qəflət", "Vətən və hürriyyət" (1907) şeirlər kitabı, "İki çocuğun Avropa səyahəti" (1908), "Bağrı-şah, yaxud Tehran faciəsi" (1906), "Əndəlisin son günləri, yaxud Qrenadanın təslimi" (1914) dramları, "Qanlı sənələr (illər)" (1908), "Nisvani İslam", (1911), adlı publisistik, kitabları işıq üzünə görünür. Sovet dövrü ədəbiyyatımızın ilk illərində o, siyasi-ictimai mövzularda ən çox yazan, hadisələrə açıq-aydın münasibət bildiren ədib, yeni quruluşun fəal təbliğatçısı kimi tanınır. Hər gün dövrü mətbuat səhifələrində məqalə və şeirlərlə çıxış edib.

Məmməd Səid Ordubadi

1872-ci ilin mart ayında Ordubad şəhərində anadan olmuşdur. Dövrünün tanınmış şairi Hacıağa Fəqirin ailəsində dünyaya göz açan, zamanəsinin görkəmli şairi Mirzə Baxış və M.T.Sidqiden şeir-sənət dərsi alan Məmməd Səid Ordubadinin gənc yaşlarından şeirə marağ göstərməsi təbii idi. M.S.Ordubadi ana dilində yazdığı şeirləri "Səid Ordubadi", yeni xoşbəxt ordubadlı təxəllüsü ilə yazırdı. Sonralar isə ədib daha çox "Molla Nəsrəddin" jurnalı səhifələrindən tanınmış və Cəlil Məmmədquluzadənin Onun bu dövr yaradıcılığında dram əsərləri də xüsusi yer tutur. "İşsizlər" pyesi "Tənqid-təbliğ" teatrının birinci açılış gecəsində oynanı-

lır. "Maral" mənzum dramı bu baxımdan gözəl nümunə hesab olunur. Onun "Qara Məlik" (1941), "Camal" (1941), "Tarix və qələbə" (1942) və s. kimi oçerki-portretlərində xalqımızın tarixində ad çıxarmış qəhrəmanların vətənpərvərliyindən söz açılır. "Hərdəmxəyal" təxəllüsü ilə əsərlərini orada dərc etdirmişdir. O, "Felyetonçu", "S", "O", "M.S" və başqa imzalarından istifadə etmişdir.

O, yaradıcılığa XIX əsrin 90-cı illərindən başlayır. Dövrünün tanınmış şairi Hacıağa Fəqirin ailəsində dünyaya göz açan, zamanəsinin görkəmli şairi Mirzə Baxış və M.T.Sidqiden şeir-sənət dərsi alan Məmməd Səid

Qaranlıq könlümün zülmət sərəsi zərnigar oldu.

Bu şeir 1906-cı ildə Tiflisdə "Qeyrət" adlı 32 səhifəlik ilk şeirlər kitabına da daxil edilmişdir. Maraqlıdır ki, bu kitaba müqəddiməni görkəmli publisist Ömər Faiq Nemanzadə yazmışdır. Burada deyilir: "Bugünkü halımızda cəmaati oxumağa həvəsləndirməyin ən gödək yolu, bizcə, açıq dil yazılan kiçik-kiçik faydalı kitablardır. "Qəflətən" nəşri-savad qəsdilə çıxardığımız əsərlərin birincisidir". Yazıçının zəngin ədəbi irsi içərisində dünya ədəbiyyatından etdiyi tərcümələr də xüsusi yer tutur. Puşkinin "Baxçasaray fontanı", "Boris Qodunov",

Ordubadi gənc yaşlarından şeir yazmağa başlayır. 1901-ci ildən Ordubaddaərbab Rzaqulu Rzayev ipək fabrikində işləyən gələcək yazıçı ağır iş şəraitinə baxmayaraq, ədəbiyyatdan uzaqlaşmır. Həmin illərdə yazdığı bir şeirinə nəzər salaq:

**Qorxuruq küləkdən, qorxuruq yeldən,
Ruzumuz asılmış incə bir teldən.
İşə çağırılar ulduz batmamış,
İşdən burazmazlar şəhər yatmamış.**

Gənlik illərinin romantika ilə dolu coşğun çağları da gənc ədəbiyyat həvəskarlarına təsirsiz qalmır. O, kiçik həcmli lirik parçalar yazır, hiss və duyğularını poetikləşdirməyə can atır:

**Əzizim, hicri-qəmin aşiqə
müsbət olur,
O sərv qamətini görməsəm,
qiyamət olur.
Səfayi-gülşənə çıxma, bəhara
görsənmə,
O gül camalı qızılgül görüb
xəcalet olur.**

Ədib "Ədəbiyyat" adlı ilk mətbu şeiri "Şərqi-Rus" qəzetində nəşr olunur. M.S.Ordubadi "Həyatım və mühitim" adlı xatirələrində bu şeiri türkçə (azərbaycanca) yazdığı ilk nümunə kimi qeyd edir. Xalq qəflət yuxusun-

Azərbaycan ədəbiyyatında məşhur tarixi roman janrının əsasını, bünövrəsini qoyan Ordubadi ədəbiyyat və mədəniyyətimizin tarixində silinməz iz qoyub getmişdir. Qüdrətli nasir-romancı, şair-felyetonçu, jurnalist və publisist M.S.Ordubadinin yaradıcılığında dramaturgiya da müəyyən yer tutur. Ədəbiyyatımızın, mətbuatımızın və mədəniyyətimizin inkişafında böyük xidmətləri olan yazıçı haqlı olaraq yeni ədəbiyyatın ilk klassiklərindən və yaradıcılarından hesab olunur. Xeyrixahlıq, insanpərvərlik, nəci əməllərə sadiq olmaq hissi yazıçının hələ ilk yaradıcılıq dövrlərindən özünü göstərə bilmiş və bu, sonrakı yaradıcılığı üçün təməl daşı olmuşdur...

lib. 1941-ci ildə iyunun 22-də faşist Almaniyası ilə müharibənin başlanması yazıçılar qarşısında yeni vəzifələr qoyur. Bu dövrdə Məmməd Səid Ordubadinin yaradıcılığı öz müasirliyi və aktuallığı ilə seçilir. Müharibə mövzusunda yazdığı "Çəbhədən məktub" (1941) adlı ilk şeirində savad gedən əsgərin döyüşkən əhval-ruhiyyəsini təsvir edir. Tarixi mövzudan vətənpərvərlik məqsədilə istifadə edən yazıçı bir çox əsərlərini bu ideyaya həsr

dan oymaq arzusunun ifadəsi olan bu ilk şeirdə müəllifin gələcəyə nikbin gözlə baxdığı aydın görünür.

**Gözüm dur, xabi qəflətdən çixib gün aşikar oldu,
Bəhəmdulla şəbi-yelda gedib
nisfə nahar oldu.
Dolubdu səfheyi-ələm şüai
"Şərqi-Rus" ilə,**

hədə Məmməd Səid Ordubadinin xidməti çox böyükdür. Ədəbiyyatımızın tarixinə şair, nasir, publisist, dramaturq və mühərrir kimi daxil olan Məmməd Səid Ordubadi yalnız Azərbaycanda deyil, respublikamızın hüdudlarından kənar da tanınmış qüdrətli söz ustalarındandır.

(ardı gələn sayımızda)

Azərbaycan Respublikasının Medianın İnkişafı Agentliyinin maliyyə dəstəyi ilə çap olunur